

КОУЧІНГ ЯК НОВА ТЕХНОЛОГІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

У статті аналізується нове для вітчизняної педагогічної науки поняття «коучінг». Розкрито його суть, цілі та основні принципи, а також розглянуто можливості його впровадження в навчальний процес. Визначено умови взаємодії та педагогічного спілкування в стилі «коучінг».

Вступ

Сучасне суспільство диктує системі вищої професійної освіти запит на розвиток вільної, відповідальної, комунікативно активної особистості, яка усвідомлює право вибору і вмє цей вибір здійснювати, діє свідомо і відповідально. Якість модернізації сучасної вищої освіти багато в чому залежить від характеру протікання інноваційних процесів і визначається особливостями такої інновації, інноваційним потенціалом середовища і педагогічного колективу. Сам педагог зобов'язаний знаходити, освоювати і адаптувати нові знання, щоб потім навчити цьому своїх студентів. У свою чергу студенти повинні сприймати ці знання активно, інакше у них не сформується навички самоосвіти, які на сьогоднішній день — чи не єдина стійка особистісна конкурентна перевага. Навчальна діяльність сучасного педагога повинна бути не чим іншим, як коучінгом: викладач повинен бути більшою мірою тренером, ніж традиційним вчителем. Coaching (коучінг) означає наставляти, надихати, тренувати (за словником). Коучінг створює умови для формування суб'єкту діяльності, здатного до реалізації своїх потенціальних можливостей, самостійного прийняття відповідальних рішень в різних ситуаціях життєвого вибору.

Виклад основного матеріалу

Феномен «коучінг» у вищій школі є принципово новим напрямом в педагогічній науці і практиці, в основу якого покладено формулювання і максимально швидко досягнення мети шляхом мобілізації внутрішнього потенціалу, засвоєння провідних стратегій отримання результату, розвиток і вдосконалення необхідних здібностей і навичок.

В контексті нашої теми коучінг — це взаєностосунки між викладачем і студентами, коли викладач ефективно організовує процес пошуку студентами кращих відповідей на питання, що їх цікавлять. Коуч допомагає студентам розвиватися, закріплювати нові навички і досягати високих результатів у своїй майбутній професії. На нашу думку, адаптація вищої школи до нових умов в соціальному, економічному, політичному

житті може відбутися лише на основі позитивного ставлення до особистості студента, розкриття його можливостей.

Дослівний переклад слова «коучінг» — «тренерство». Коуч — це тренер, здатний зробити з людини чемпіона, тобто мова йде про виховання переможців (winner-making).

Слово «коуч» — далеко не нове. Воно має угорське походження і закріпилося в Англії у XVI столітті. В той час воно означало віз, карету. Тут проглядається одна з глибоких аналогій терміну — «те, що швидко доставляє до мети і допомагає рухатися».

Позніше, у другій половині XIX століття англійські студенти називали цим терміном приватних репетиторів.

На початку дев'яностих років XIX століття це слово ввійшло в спортивний лексикон, як назва спортивного тренера, який дійсно допомагає використати усі внутрішні ресурси і піднятися на наступний рівень. Пізніше термін «коучінг» перейшов на означення будь-якої діяльності, пов'язаної з наставництвом, інструктуванням і консультуванням.

З 80-х років XX століття коучінг офіційно визнаний у бізнесі. На сьогодні існує приблизно 50 шкіл і біля 500 видів коучінгу, починаючи від VIP-коучінгу і закінчуючи соціальною роботою. Як окрема професія коучінг сформувався на початку 90-х років XX століття. У США професія коуча офіційно визнана у 2001 році завдяки Міжнародній Федерації Коучів.

Провідні дослідження у цій галузі здійснювалися Тімоті Голві, Стівеном Р. Кові, Мерилін Аткинсон, Майлзом Дауні, Сьюзан Беттлі, Джоном Уйтмором та ін. і реалізувалися в бізнесі та в галузі неформальної освіти.

Коучінг в освіті є темою мало вивченою, навіть за межами нашої країни, тому розвиток цього напрямку є надзвичайно актуальним, зважаючи на мету освіти щодо формування нової генерації громадян.

Парадигма коучінгу як особливого стилю навчальної взаємодії базується на наступних препозиціях:

- Люди здатні змінюватися лише в тих випадках, коли самі захочуть цього і готові до цього.

- Наші переконання щодо власних можливостей, напряму пов'язані з нашими досягненнями.

- Те, як ми визначаємо успіх, здійснює прямий вплив на наші досягнення.

- Ми обмежуємо наш потенціал рамками наших переконань (наприклад, передбачаючи, що певні речі неможливі через зовнішні або ситуаційні бар'єри).

- Люди вчаться лише тоді, коли дійсно залучені в процес.

- Ми можемо вчитися за допомогою всього, що ми робимо, проте навчання відбувається лише тоді, коли ми мислимо і будуємо плани на майбутнє.

- Для того щоб допомагати іншим, ми повинні безперервно прогресувати самі.

Отже, метою коучінгу в освіті є:

- розкриття внутрішнього потенціалу особистості студента;
- розвиток особистості через делегування відповідальності;
- досягнення високого рівня відповідальності і усвідомлення у всіх учасників коучінгу.

Для досягнення поставлених цілей вирішуються наступні завдання:

- здійснюється діагностика і моніторинг освітнього процесу, що дозволяє враховувати і прогнозувати зміни, які відбуваються в результаті застосування інноваційних програм і технологій;
- створюються умови, спрямовані на ефективну організацію процесу пошуку студентом шляхів досягнення важливих для нього цілей і вибору оптимального темпу просування;
- освоюються інноваційні методики і технології.

Виділимо наступні принципи, якими керується коуч в процесі міжособистісної взаємодії:

1. Принцип усвідомлення і відповідальності.

Усвідомлення передбачає відповідальність. Важливо перейти від мотивації «уникання невдач» до мотивації «досягнення успіха», зміни напряму «від» на напрям «до».

У коуча відповідальність полягає в тому, щоб:

- допомогти студенту розкрити те, чим він наділений, чим реально може розпоряджатися для вирішення поставлених завдань, для найбільш повної самореалізації свого потенціалу. Через усвідомлення ми отримуємо доступ до наших ресурсів. Сприяючи самосвідомості студента, коуч допомагає йому більшою мірою зрозуміти самого себе;
- допомогти студенту виявити і зрозуміти те, що він дійсно хоче досягти, сформулювати важливі цілі;
- заохочувати саморозвиток студента;

- фасилітувати створені студентом рішення, допомагати знаходити оптимальні шляхи, що приносять задоволення вже в ході поступу;

- наділяти студента відповідальністю.

Іншими словами, коуч несе відповідальність за процес досягнення результату, а студент – за результат і дії, пов'язані з його досягненнями.

2. Принцип єдності і взаємодії передбачає, що позитивні результати в одній сфері діяльності приводять до досягнень в інших. Усвідомлення особистісних проблем у взаємостосунках впливає на інші види діяльності.

3. Принцип гнучкості. Формування гнучкості мислення, усвідомлення стереотипів і алгоритмів своєї поведінки.

Практика показує, що майже кожна людина має великі труднощі при спробі зробити щось нове, змінити себе. Разом з коучем розробляється поетапне формування нової стратегії як особистісного, так і професійного розвитку. Завдяки цьому студенти вірять у свої безмежні можливості і здібності, необхідні їм в подальшій професійній діяльності.

4. Принцип партнерства передбачає комунікативне співробітництво, так звані суб'єкт-суб'єктні стосунки. Коучінг спрямований на формування партнерських стосунків між коучем і студентами.

5. Принцип ієрархічності розвитку.

За висловленням Альберта Ейнштейна, найбільш важливі проблеми, з якими ми стикаємося, не можуть бути вирішені на тому ж рівні мислення, на якому ми були, коли їх створювали. Щоденно ми робимо вибір, приймаємо важливі рішення. На жаль, ми відштовхуємося від установок, стереотипів і досвіду попередніх перемог і поразок, які вже частково застаріли. Коуч допомагає подолати ці стереотипи і рухатися далі.

Основний обов'язок коуча, на наш погляд, полягає в тому, щоб знайти краще в особистості студента. Основний обов'язок студента полягає в тому, щоб взяти на себе відповідальність за вирішення поставленого завдання і виконати все, про що він домовився з коучем. Студент також несе відповідальність за свої результати. Мотивуючий імпульс, що спонукає суб'єктів працювати в системі «коучінг», – це потреба у змінах.

Педагогічне спілкування у стилі «коучінг» допоможе зрозуміти, чому студенти не змогли виконати завдання, допоможе спланувати дії для знаходження оптимальних шляхів і навчитися вчиняти інакше у майбутньому. Коуч сприяє вдосконаленню і максимально ефективному використанню особистісних якостей студентів, про які більшість або не здогадується, або здогадується,

але не використовує як основу для подальшого руху вперед. Він стимулює студентів до більш глибокого усвідомлення своїх цілей, ресурсів і обмежень, допомагає визначити напрям розвитку особистості взагалі і професійного розвитку зокрема.

Робота з особистісними обмеженнями відбувається згідно наступної послідовності: «Хто я? – Чого я хочу? – Ким я хочу бути? – Яким я хочу бути? – Що мені заважає? – Як це подолати?». Результатом такої роботи є здатність студента самостійно вибудувати позитивний ряд власних переконань: «Хочу! – Можу! – Вірю! – Роблю! – Маю результат!».

Таким чином, загальну основу коучінгу можна описати декількома словами: 1) партнерство; 2) розкриття потенціалу; 3) результат.

Коуч стимулює творчий пошук рішень і підтримує прагнення студентів досягати мети і здійснювати зміни у своєму житті. Тобто, в процесі коучінгу студенти знаходять свій, унікальний спосіб досягнення мети. А коуч створює креативну атмосферу, особливий простір пошуку альтернатив, атмосферу довіри, де студент відчуває увагу до його ідей і працює з більшим ентузіазмом. З іншого боку, коучінг можливий, коли особистість сама формулює і реалізує самостійні проекти. Тобто, студент володіє правом прийняття рішень (або впливу на них) і несе відповідальність за результат.

На наш погляд, коучінг є ефективним, коли:

- студент розуміє, що існує різниця між тим, хто він є і тим, ким хотів би бути;
- студент готовий думати новим, незвичним для нього способом;
- студент готовий вислуховувати і сприймати критику на свою адресу;
- студент готовий до здійснення необхідних змін і діє відповідно;
- студент погоджується з тим, що за результат несе відповідальність лише він сам, а не коуч-викладач.

Одним із головних завдань будь-якого навчання є не лише навчити чомусь, але, передусім, навчити вчитися: отримувати, знаходити, вишукувати необхідні знання. Саме коучінг запускає механізми через особистісну мотивацію студентів самостійно отримувати знання.

Коучінг – це свого роду партнерство, і для того, щоб взаємодія коуча і студентів була продуктивною, необхідні відповідність і довіра партнерів. Особистісний контакт і довіра між коучем і студентами є обов'язковою умовою. У коуча існує особливе розуміння, пов'язане з тим, для

чого і куди він веде за собою студентів, і як цей шлях пов'язаний з їх професійним розвитком.

Основний критерій результативності коучінгу – поява у студента в процесі навчання тих результатів, що є важливими саме для нього. Коуч фокусується на особистості студента, який хоче бути особливим, а не на тому, чого хоче сам коуч.

Очікувані результати та можливості реалізації

Отже, коучінг в освіті передбачає:

– системний супровід студента, спрямований на ефективно досягнення важливих для нього цілей в конкретні терміни, в результаті чого у суб'єкта формується гнучкість і адаптивність до змін, здатність швидко і ефективно реагувати в критичних ситуаціях;

– партнерське комунікативне співробітництво, що допомагає добиватися значних результатів у різних сферах життєдіяльності;

– безперервний процес розвитку, вдосконалення, розкриття потенціалу особистості для досягнення максимального результату;

– систему взаємодії з коучем, із самим собою, з навколишнім світом;

– технологію, що дозволяє переміститися із зони проблеми в зону ефективного рішення;

– засіб сприяння, допомоги особистості в пошуку її власних рішень в будь-якій складній для неї ситуації;

– модель взаємодії суб'єктів, завдяки якій коуч-викладач підвищує рівень мотивації і відповідальності, як у себе, так і у студентів: «вчиться сам і вчить інших»;

– особливе підтримуюче ставлення до студента, згідно з яким він сам досягає своєї мети, сам вирішує проблеми, реалізуючи власні здібності і можливості;

– вид індивідуальної підтримки особистості, що ставить своїм завданням професійне і особистісне зростання, підвищення персональної ефективності;

– спосіб, що складається із наступних кроків:

1) встановлення партнерських взаємостосунків між викладачем і студентами;

2) спільне визначення завдань для досягнення конкретної мети;

3) дослідження поточної ситуації (проблеми);

4) визначення внутрішніх і зовнішніх перешкод на шляху до результату;

5) вироблення і аналіз можливостей для подолання труднощів у вирішенні проблеми;

б) вибір конкретного варіанту дій і складання плану дій;

7) домовленість про те, що конкретно повинно бути зроблено і у які терміни. Наступне коучінг-заняття завжди починається з огляду – що зроблено, що вдалося і що можна було зробити краще. В процесі реалізації цих принципів у студентів формуються наступні переконання:

– Я живу і дію «тут і зараз». – Я маю чітке уявлення про своє майбутнє. – Я є зрілою, самомотивуючою особистістю. – Я – це можливість. – Я є частиною рішення. – Група – це я. – Я все можу. – Я – це засіб оперативного розв’язання різних завдань. – Я і люди, що мене оточують – це найвища цінність. – Я знаю, як досягти поставленої мети. – Я знаю, що мені робити, і я це роблю. – Я отримую задоволення від діяльності. – Я реально оцінюю власні можливості і моделі поведінки. – Я визначаю пріоритети і формулюю цілі. – У групі всі є партнерами. – Прийняття рішень має бути колективним.

Застосування ідей коучінгу на практиці означає поступовий перехід від традиційних аудиторних занять до тренінгової, індивідуальної, проектної, екстернатної і дистанційної формам роботи.

Педагогічне спілкування в стилі «коучінг» може бути реалізоване в межах сократівської (еврістичної) бесіди. Нами також широко впроваджується робота зі студентським портфоліо. Портфоліо є не лише сучасною ефективною формою оцінювання, але і допомагає вирішувати важливі педагогічні завдання, що передбачає і коучінг, зокрема:

- підтримувати високу навчальну мотивацію студентів;
- заохочувати їх активність і самостійність, розширювати можливості навчання і самонавчання;
- розвивати навички рефлексивної і оціночної (самооціночної) діяльності студентів;
- формувати уміння вчитися - ставити цілі, планувати и організовувати власну навчальну діяльність;
- сприяти індивідуалізації (персоналізації) освіти студентів;
- закладати додаткові передумови та можливості для успішної соціалізації.

Педагогічна філософія портфоліо передбачає:

- зміщення акценту з того, що студент не знає і не вміє, на те, що він знає і вміє з даної теми, розділу, предмету;
- інтеграцію кількісних і якісних оцінок;
- посилення ролі самооцінки.

Основна суть портфоліо - «показати все, на що ти здатний».

Запровадження портфоліо підвищує навчальну активність студентів, рівень усвідомлення ними своїх цілей і можливостей, що дозволяє зробити вибір подальшого напрямку і форми навчання студентів правильними і відповідальними.

Висновок

Таким чином, у нашому розумінні коучінг є феноменом освітнього процесу, що побудований на мотивуючій взаємодії, в якому викладач створює спеціальні умови, спрямовані на розкриття особистісного потенціалу студента для досягнення ним значних для нього цілей в оптимальні терміни, в конкретній предметній галузі знань. Недоліком коучінгу у формальній освіті є лише брак часу, який необхідно знайти викладачу для спілкування з кожним студентом. Проте, перспектива впровадження індивідуальної освітньої траєкторії в межах Болонського процесу дає надію на використання і таких новітніх технологій у формальній професійній освіті України.

Література

1. *Уитмор Дж.* Коучинг высокой эффективности / Дж. Уитмор. – [пер. с англ.]. – М. : Международная академия корпоративного управления и бизнеса, – 2005. – С. 168.
2. *Аткинсон Мэрилин.* Наука и искусство коучинга: Внутренняя динамика / Мэрилин Аткинсон, Чоис Т. Рае. – [пер. с англ.]. – К. : Companion Group, – 2009. – 208 с.
3. *Аткинсон Мэрилин.* Пошаговая система: Наука и искусство коучинга / Мэрилин Аткинсон, Чоис Т. Рае. – [пер. с англ.]. – К. : Companion Group, – 2009. – 256 с.
4. *Голви Т.* Максимальная самореализация: Работа как внутренняя игра / Т. Голви – [пер. с англ.]. – М. : Альпина Бизнес Букс, – 2007. – 264 с.
5. *Кови Стивен Р.* Семь навыков высокоэффективных людей: Мощные инструменты развития личности / Р. Кови Стивен. – М. : Альпина Бизнес Букс, – 2006. – 375 с.
6. *Дауни М.* Эффективный коучинг: Уроки коуча для коучей / М. Дауни – [пер. с англ.]. – М. : Издательство «Добрая книга», – 2008. – 288 с.

С. М. Романова

КОУЧИНГ КАК НОВАЯ ТЕХНОЛОГИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется новое для отечественной педагогической науки понятие «коучинг». Раскрыто его суть, цели и основные принципы, а также рассмотрены возможности его внедрения в учебный процесс. Определены условия взаимодействия и педагогического общения в стиле «коучинг».

S. M. Romanova

THE COACHING AS NEW TECHNOLOGY IN PROFESSIONAL EDUCATION

SUMMARY

This article analyzes new to the concept of national pedagogy «coaching». Reveals its essence, aims and basic principles, and examined its possible introduction in the educational process. The conditions of interaction and communication in teaching style «coaching».